

„Шекспир и компания“ се намира в сянката на „Нотър Дам“, срещу Сена, до раззеленен и тих парк. След като успешно се справя с метрото (веднага щом разбира как се отварят вратите на влака), Тили излиза на „Сен Мишел Нотър Дам“ и източва врат, да огледа емблематичната катедрала, преди да поеме покрай реката, подминавайки щандове на открито, които продават употребявани книги и плакати с изображения на стари френски реклами и картини на Тулуз-Лотрек.

Книжарницата се намира на калдъръмена улица, която минава успоредно на „Ке дьо Монтебело“, където трафикът профучава покрай реката. Тук обаче е по-тихо, лек ветрец подухва от Сена и разпръсва цветовете от черешови дървета. Ярkozелената тента е в същия цвят като люещата се боя на витрината и масите, разположени под пролетното слънце, около които се тълпят посетители.

Тили прекрачва прага на „Шекспир и компания“ и влиза в помещение, което не прилича толкова на книжарница, колкото на личната библиотека на екстравагантен персонаж. Рафтовете са претъпкани, отделните стаи са пълни с книги и всяка води към друга през поредица от криволичещи коридори и стълбища. Приятно оживено е с туристи и клиенти, въздухът е изпълнен с възторжено жужене и възгласи на одобрение. Тили се озовава в подножието на червено стълбище, чиято боя е избеляла от безброй стъпки. С възлание разпознава думи, които знае, че принадлежат на поет от XIV век, но които също така ѝ се струват като послание от Джо.

„Иска ми се да ти покажа, когато си самотна или унила, удивителната светлина, която струи от теб.“¹

Тя разглежда лежерно. В края на краищата няма закъде да бърза, което все още ѝ се струва сюрреалистично. В книжарницата времето сякаш се забавя, звуците от улицата отвън са приглушени от стените с книги.

¹ Цитатът е от персийския поет Хадже Шамс ед-Дин Мохамад Хафез-е Ширази. – Б. пр.

В крайна сметка приближава до бюрото. Млада жена, облечена спретнато в сив панталон и сив пуловер, с ярко червило и късо подстригана руса коса я посреща с усмивка:

– *Bonjour!* Здравейте! – казва тя с френски акцент. – Мога ли да ви помогна?

Усмивката ѝ е толкова предразполагаща, че окуражава Тили да бръкне в платнената си торба и да извади писмото, пъхнато между страниците на книгата ѝ.

– Не знам. Надявам се. Сигурно ще прозвучи странно, но покойният ми съпруг е организиран необикновен подарък за мен преди смъртта си. Година с книги, по една всеки месец, всяка с писмо. Това е поредното писмо...

Тили поема въздух и го подава през плота. Джо е държал хартията и е писал на нея с болезнено познатия си почерк, затова я обзема чувството, че книжарката поема част от него. Жената обаче държи писмото нежно, бързо преглежда текста, очите ѝ заблестяват, щом прочита последните думи, и връща писмото на Тили.

– А! Значи, вие сте Матилда Найтингейл! Не мога да повярвам, че сте тук! Чакахме ви да дойдете. Нека повикам колегите си, ще бъдат очаровани да се запознаят с вас.

След няколко минути около плота се събира групичка книжари – англичани и французи. Всеки от тях поздравява Тили с такъв възторг, че тя започва да се чувства едва ли не като знаменитост.

– Аз говорих по телефона със съпруга ви – казва жената с ярко червило. – Такъв романтичен подарък. Но всички много съжаляваме за загубата ви – добавя тя с искрена топлота.

– Благодаря ви – отвърща Тили, изненадана, че гласът ѝ не пресеква.

– Казвам се Сесил. А сега нека намеря подаръка ви...

Тя се появява отново след няколко минути, понесла платнена чанта с логото на „Шекспир и компания“.

– Не бяхме сигурни кога ще се появите, така че я бяхме прибрали в задната стаичка. Толкова се радвам, че днес съм на работа!

– Много ви благодаря – отвърща Тили, поема чантата и зърва плосък и подозрително приличащ на книга пакет, увит в пъстроцветна хартия.

– Бих ви препоръчала, преди да си тръгнете, да се отбиете за чай в кафенето ни в съседство – казва Сесил.

– Благодаря, ще се отбия – отговаря Тили и се насочва към вратата. Преди да излезе обаче, гласът на Сесил я настига отново:

– *Attendez!* Почакайте! Надявам се, нямате нищо против, че го споменавам, но в петък вечер имаме организирано събитие, което може да ви допадне. Ще бъдете добре дошли, ако тогава все още сте в Париж. Събитията ни винаги са много приятни. Мнозина идват сами. Аз ще работя тогава, така че ще съм тук.

Тя подава на Тили листовка, на която са описани подробностите за събитието и се вижда изображение на книга: обикновена синя корица, украсена със звезди, и думите „Светлина и мрак“ от Амира Лопес“, танцуващи в горната част.

Именно за запълването на вечерите Тили се бе притеснявала най-много. Да посещава сама книжарници или музеи беше едно, но да вечеря или да седне сама в бар... Дава си сметка, че това е перспектива, която не би смутила мнозина, но Тили е свикнала с маса за двама. Свикнала е Джо да е до нея.

– Звучи чудесно, благодаря – казва тя на дружелюбната книжарка, радостна, че засега е само довиждане, а не сбогом.

Стисва пакета с книгата под мишница. Допълнителна книга от Джо. Няма търпение да сваля хартията и да открие какво е избрал за нея.

20

Тили се вслушва в съвета на Сесил и се насочва към кафенето на „Шекспир и компания“, настанява се на маса отвън и си поръчва чай „Английска закуска“ и тост със сирене „Грюер“.

С отекващите в ушите ѝ звуци на клаксоните от улицата отсреща и възторжените възклицания на хората, приближаващи книжарницата, тя измъква пакета от платнената торба. Внимателно сваля разноцветната хартия. Щом книгата се показва, Тили рязко си поема въздух и вдига ръка към устните си.

– Джо. Запомнил си.

Разкрива се изображение, което тя познава добре – скица на Айфеловата кула и група момичета в жълти униформи. Едно от момичетата е червенокосо.

Книгата е опакована добре в целофан, а стикер с логото на „Шекспир и компания“ известява, че това е първо издание.

– Не мога да повярвам, че си запомнил – промълвява тя, докато държи екземпляра на „Маделин“ от Лудвиг Бемелманс. Докато подсмърча и бърше лице, зърва плик, който не е забелязала досега между хартиените опаковки.

Отваря го с треперещи ръце и изважда картичка, на която се вижда фасадата на книжарницата „Шекспир и компания“, а на гърба са написани няколко думи.

Скъпа Тили,

Ако четеш това, значи си стигнала до Париж. *Félicitations!*¹ Отговаря ли на очакванията ти от времето, когато си чела тази книга като дете? Надявам се да е така и дори да ги надхвърля.

Веднъж ми каза, че харесваш Маделин толкова много, защото е енергична и смела, но че двете с нея не си приличате. Надявам се, започваш да си даваш сметка, че не е вярно.

Обичам те, мое книжно мишле, моя смела Маделин, моя скъпа Матилда.

Наслаждавай се на Париж. Целият те очаква.

Джо х

Тя едва успява да прочете последните думи заради бликналите в очите ѝ сълзи.

Беседата вече е започнала, когато Тили отваря вратата на „Шекспир и компания“ в петък вечерта, косата ѝ хвърчи на всички стра-

¹ Поздравления! (от фр.) – Б. пр.

ни, а роклята на цветя е залепнала за кожата ѝ след прекосяването на Париж с метрото и тичането по бреговете на Сена.

Тя следва звука на гласовете до помещението на събитието, където пред авторката и интервюиращия са сложени редици столове.

„Съжалявам“ – безмълвно оформя тя с устни, но двамата само ѝ се усмихват и продължават разговора си.

Тили забелязва Сесил, която е седнала на първия ред и прави снимки; жената се обръща и леко ѝ махва.

– Този стол е свободен – прошепва жена отзад и маха чантата си, за да направи място за Тили.

– Благодаря ви.

Няколко пъти през деня бе променяла решението си дали да дойде. В един момент се радваше на извинението да се върне в книжарницата, а в следващия не беше убедена, че ще издържи цяла вечер, заобиколена от непознати. Беше на косъм да остане в апартамента си с бутилка „Совиньон Блан“ и парче сирене „Бри“, когато си спомни за писмото от Джо и сама се укори за нерешителността си.

Едва когато дишането ѝ се успокоява, тя успява да се съсредоточи върху думите на авторката. Изглежда на около трийсет и няколко години, облечена е в елегантен син костюм, който пасва на корицата на книгата ѝ.

– ... и работата е там, че по онова време не познавах друг човек, който да е бил в моето положение. Това ме караше да се чувствам наистина изолирана, сякаш се носех из пространството напълно сама. С течение на времето обаче си дадох сметка, че не съм сама, разбира се. Бяхме много. Оттам дойде вдъхновението за корицата на книгата. Започнах да мисля за другите хора като мен като за звезди в Космоса, привидно самотни и отдалечени, но ако човек се вгледа внимателно, ще забележи блясъка ни. Успокоява ме мисълта, че не съм една-единствена самотна звезда, а част от цяло съзвездие.

Жената до Тили кимва замислено. Стиснала е здраво между дланите си екземпляр от книгата на авторката.

Интервюиращият, мъж на средна възраст със сериозно, но дружелюбно изражение, вмята:

– Жалко е, нали, че подобно преживяване създава усещане, че е

толкова прикрито? И все пак е нещо, което всички ние ще преживеем в даден момент от живота си.

Авторката кима енергично, а висящите ѝ обеци във формата на звездички проблясват на светлината.

– Да, именно. А невината е било така. Например през викторианската епоха нещата са били много различни. Разбира се, има много неща, които не харесвам в подхода на викторианците към скръбта...

Тили рязко си поема въздух.

– ... например никак не ми допада, че са имали толкова строги правила за периода на траур, продиктувани от това колко близък е бил човекът за теб. Никой друг няма право да казва колко важен е бил някой в живота ти или да определя колко дълго трябва да трае скръбта ти. Няма да преодолееш смъртта на любим човек след, да речем, три месеца само защото обществото ти казва да го направиш.

До този момент Тили слуша с половин ухо и оглежда помещението, другите хора в публиката и стените от книги. Сега обаче вниманието ѝ се насочва изцяло върху Амира Лопес.

– Ала макар правилата за скръбта да са били несъвършени, дадох си сметка, че завиждам на публичния характер на траура в миналото. Когато майка ми почина, исках да завържа черна панделка на къщата ни. Изглеждаше ми абсурдно, че никой на нашата улица не знаеше, че зад вратата ни едно семейство току-що е било разбито. Исках да нося някакъв знак за загубата върху тялото си. Воал, черно наметало или просто огромна значка с надпис „Скръб“. Преди да се случи, бях си представяла, че ще искам да се справя със загубата тихо и насаме, но когато смъртта почука на вратата ни, исках хората да знаят. Може би за да се държат по-мило и да проявят повече разбиране, когато стоях в супермаркета, неспособна да избира между различни марки бисквити, но и защото исках болката, която изпитвах, да бъде видима. Защото това беше всичко, което ми беше останало от майка ми. Не исках да го крия, защото да крия скръбта си беше като да крия най-важното от всичко – любовта си към нея.

Леко докосване по ръката кара Тили да отмести вниманието си от сцената. Съседката ѝ подава хартиена кърпичка.

– Ето – тихо казва тя.

– Благодаря – прошепва Тили и издухва носа си.

– Бих искала да прочета кратък откъс от книгата си, ако нямате нищо против – казва Амира Лопес от сцената.

Тили слуша в мълчание историята за загуба, която е различна от нейната собствена и все пак има толкова много общи неща. Амира описва някои от най-мрачните си моменти, но също и как отново е открила светлината – чрез малки удоволствия като прясно смляно кафе, разходки с приятели и любимото хоби на майка си: наблюдаване на звездите.

– „Телескопът винаги стоеше в ъгъла на дневната ни. Любопитно, лъскаво сребристо приспособление, което обаче не представляваше никакъв интерес за мен в миналото, защото беше до такава степен част от майка ми, че да го ползвам би било все едно да пробвам някоя от жилетките ѝ или да нахлузя обувките ѝ – нещо, което изглежда нередно, когато човекът е жив, а става болезнено привлекателно, когато си отиде. Една вечер, скоро след като тя почина, реших да опитам. Приблжих лице към окуляра в очакване да видя само размазано петно и да трябва да коригирам настройките. Но зърнах великолепен образ от светлина и мрак. Майка ми си беше отишла и все пак с телескопа, хванат нежно от пръстите ми, имах в ръцете си част от нея и виждах сърцето ѝ, разпростряно пред мен сред звездите.“

Гласът ѝ потреперва на последните думи, а после тя тихо затваря книгата и я оставя в скута си.

За момент настъпва пълна тишина, преди малкото помещение да избухне в бурни аплодисменти.